ଜାତି-ଧର୍ମ, ମୂର୍ଖ-ପଣ୍ଡିତ ଓ ସ୍ତ୍ରୀ-ପୁରୁଷ ନିର୍ବିଶେଷରେ ଆଜି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଗାୟତ୍ରୀର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଅନାୟାସରେ ବୁଝି-ପାରିବେ ଏବଂ ତାକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ବିଶେଷ ଉପକାର ଲାଭ କରିପାରିବେ । ଗାୟତ୍ରୀର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ଛଡ଼ା ଆଉ କେତେକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ବିଷୟ ମଧ୍ୟ ଏହି ପୁସ୍ତିକାରୁ ଜାଣି ପାରିବେ ।

---

# ଗାୟତ୍ରୀ-ତତ୍ତ୍ୱ

---

ମନୋଯୋଗ ପୂର୍ବକ ଆଉଥରେ ପଢ଼ନ୍ତୁ


ଲେଖକ ଓ ପ୍ରକାଶକ—ଶ୍ରୀ ବୈରାଗୀ ଚରଣ ମିଶ୍ର

ବିଶ୍ୱକଲ୍ୟାଣ ସମିତି, ଶେଖ୍‌ବଜାର, କଟକ-୧


ମୂଲ୍ୟ—ଚାରିଅଣା (୨୫ ନୂଆ ପଇସା)

# ନିବେଦନ

ସମାଜ ସମ୍ବାଦପତ୍ରରେ ୮।୧୦।୫୯, ୧୭।୧୦।୫୯ ଓ ୩୦।୧୦।୫୯ ତାରିଖମାନଙ୍କରେ ଗାୟତ୍ରୀତତ୍ତ୍ୱ ଶୀର୍ଷକ ଗୋଟିଏ ସୁଦୀର୍ଘ ପ୍ରବନ୍ଧ ପ୍ରକାଶ ପାଇଅଛି । ସେଥିରେ ଗାୟତ୍ରୀ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ନଥିବା ଅନେକ ଶାସ୍ତ୍ର ବାକ୍ୟ ଉଦ୍ଧାର କରାଯାଇ ଅନେକ ଅବୋଧଗମ୍ୟ କଥା ଲେଖା ଥିବାର ଦେଖି ଏବଂ ଗାୟତ୍ରୀର ସର୍ବଜନବୋଧ୍ୟ ଓ ସର୍ବଜନ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ ମୋର ନିଜର ଅନୁଭୂତି ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇ ଥିବାରୁ, ଏହି ପୁସ୍ତିକାଟିରେ ତାହା ପ୍ରକାଶ କରିବାକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବୋଧ କଲି। ପ୍ରବନ୍ଧଟିରେ ଗାୟତ୍ରୀମନ୍ତ୍ରର ଆରମ୍ଭରେ ଥିବା "ଭୂର୍ଭୁବସ୍ୱଃ" କଥାଟିକୁ ୧-ବ୍ରହ୍ମା, ବିଷ୍ଣୁ ଓ ମହେଶ୍ୱର ୨-ସତ୍ତ୍ୱ, ରଜ ଓ ତମ, ୩-ଅଗ୍ନି, ବାୟୁ ଓ ସୂର୍ଯ୍ୟ ୪-ସ୍ୱର୍ଗ, ମର୍ତ୍ତ୍ୟ ଓ ପାତାଳ ୫—ସତ୍ୟ, ପ୍ରେମ ଓ ନ୍ୟାୟ ଏହି ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର ଅର୍ଥ କରାଯାଇଅଛି । କହନ୍ତୁ ଦେଖି, ଏହି ପାଞ୍ଚ ପ୍ରକାର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟରୁ କିଏ କେଉଁ ଅର୍ଥ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ଏବଂ ସେହି ଅର୍ଥରୁ କ'ଣ ବୁଝି କି ଉପକାର ପାଇବେ ? ସ୍ୱର୍ଗ ଓ ପାତାଳ ଏହି ଦୁଇଟି କଥାକୁ ଆମେ ପିଲାଦିନେ ଯଥାକ୍ରମେ ପୃଥିବୀର ଉପରେ ଥିବା ଆକାଶ ଓ ତଳେ-ଥିବା ପାଣି ବୋଲି ଜାଣିଥିଲୁ । ଏବେମଧ୍ୟ ଅନେକ ଶିବଲିଙ୍ଗ ଅଛି ଯାହାକୁ ଅଞ୍ଚଳଲୋକେ ପାତାଳଫୁଟା ବୋଲି କହୁ ଅଛନ୍ତି । ସେ ଯାହାହେଉ :

ସତ୍ୟ ନିକଟରେ ବିଶିଷ୍ଟତାର ସ୍ଥାନ ନାହିଁ

ଏହି କଥାଟିକୁ ଉତ୍ତମରୂପେ ଉପଲବ୍ଧି କରି କୌଣସି ଉପାଧି କିମ୍ବା ବିଶିଷ୍ଟତା ନଥିବା ମୋପରି ଜଣେ ନଗଣ୍ୟ ଲୋକର ଲେଖାରୁ ଯାହା ସତ୍ୟ ଓ ଆବଶ୍ୟକ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରିବେ ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିବେ ଏବଂ ଯାହା ଭ୍ରାନ୍ତ ଓ ଅନାବଶ୍ୟକ ବୋଲି ସ୍ଥିର କରିବେ ତାହା ପରିତ୍ୟାଗ କରିବେ ।

# ଗାୟତ୍ରୀ-ତତ୍ତ୍ୱ

କେବଳ ହିନ୍ଦୁ ସମ୍ପ୍ରଦାୟ ପାଇଁ କିମ୍ବା ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ସ୍ନାନ ପରେ ଜପିବା ପାଇଁ କିମ୍ବା ପଣ୍ଡିତମାନେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପାଣ୍ଡିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥ କରିବା ପାଇଁ ଗାୟତ୍ରୀମନ୍ତ୍ର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇନାହିଁ। ଏପରି ଧାରଣା ଥିଲେ ତାହା ମନରୁ ଦୂର କରିଦେଇ ଉପସ୍ଥିତ ଆଲୋଚନାରେ ଅଗ୍ରସର ହୁଅନ୍ତୁ।

ଗାୟତ୍ରୀମନ୍ତ୍ର – ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃସ୍ୱଃ, ତତ୍ ସବିତୁର୍ବରେଣ୍ୟମ୍, ଭର୍ଗୋ ଦେବସ୍ୟ ଧୀମହି, ଧିୟୋ ଯୋ ନଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ ॥

"ଓଁ" ଏହି କଥାଟିର କୌଣସି ଅର୍ଥ ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ। ଗୀତା ସତର ଅଧ୍ୟାୟ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦୁଇଟି ଶ୍ଳୋକରୁ ବୁଝିପାରିବେ ଯେ ଓଁ, ତତ୍ ଓ ସତ୍ ଏହି ତିନୋଟି ହେଉଛି କଳ୍ପନାଶ୍ରିତ ବ୍ରହ୍ମରୁ ବା ଅଜଣା ଭଗବାନଙ୍କର ତିନିପ୍ରକାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବା ନାମ। ଏହି ତିନୋଟି କଥା ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ତତ୍ ଓ ସତ୍ ଏହି ଦୁଇଟି କଥାର ଅର୍ଥ ଓ ଆବଶ୍ୟକତା ଏହି ଦୁଇଟି ଶ୍ଳୋକର ପରବର୍ତ୍ତୀ ତିନୋଟି ଶ୍ଳୋକରେ ଦିଆଯାଇ ଅଛି, ମାତ୍ର ଓଁ ଏହି କଥାଟିର କୌଣସି ଅର୍ଥ ଦିଆନଯାଇ ଏତିକି କୁହାଯାଇ ଅଛି ଯେ ପୂର୍ବକାଳରେ ଏହା କେବଳ ସବୁ ମନ୍ତ୍ରର ଆରମ୍ଭରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କରି ଯାଉଥିବାରୁ ଏବେମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚାରଣ କରିଯାଉଅଛି

ଓଁ ତତ୍ସଦିତି ନିର୍ଦ୍ଦେଶୋ ବ୍ରହ୍ମଣସ୍ତ୍ରିବିଧଃ ସ୍ମୃତଃ,
ବ୍ରାହ୍ମଣାସ୍ତେନ ବେଦାଶ୍ଚ ଯଜ୍ଞାଶ୍ଚ ବିହିତାଃ ପୁରା ।୨୩।
ତସ୍ମାଦୋମିତ୍ୟୁଦାହୃତ୍ୟ, ଯଜ୍ଞଦାନତପଃକ୍ରିୟାଃ,
ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ୍ତେ ବିଧାନୋକ୍ତାଃ, ସତତଂ ବ୍ରହ୍ମବାଦିନାମ୍ ।୨୪।

ଅର୍ଥ—ଓଁ, ତତ୍ ଓ ସତ୍ ଏହି ତିନୋଟି ହେଉଛି ବ୍ରହ୍ମର ତିନ ପ୍ରକାର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ବା ନାମ । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ, ବେଦସବୁ ଓ ଯଜ୍ଞସବୁ "ଓଁ ତତ୍ ସତ୍" କଥାଟି ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବକାଳରେ ବିହିତ ହେଉଥିଲେ । ୨୩ । ସେହି କାରଣରୁ "ଓଁ" ଏହି କଥାଟି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ଦ୍ୱାରା ବ୍ରହ୍ମବାଦୀମାନଙ୍କର ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଯଜ୍ଞ, ଦାନ ଓ ତପକ୍ରିୟା କରାଯାଏ । ୨୪ ।

ପୂର୍ବୋକ୍ତ ୨୩ ଶ୍ଳୋକରେ ଥିବା 'ପୁରା' ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବ କାଳରେ ଏବଂ ୨୪ ଶ୍ଳୋକରେ ଥିବା "ବ୍ରହ୍ମବାଦିନାମ୍" ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ରହ୍ମବାଦୀମାନଙ୍କର ଓ "ବିଧାନୋକ୍ତାଃ" ଅର୍ଥାତ୍ ଶାସ୍ତ୍ରବିଧାନରେ ଥିବା ଏହି ତିନୋଟି କଥାରୁ ବୁଝନ୍ତୁ ଯେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ, ବେଦସବୁ ଓ ଯଜ୍ଞସବୁ "ଓଁ ତତ୍ ସତ୍" ଏହି କଥାଟି ଦ୍ୱାରା ପୂର୍ବକାଳରେ ବିହିତ ହେଉଥିଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ଏବେ ବିହିତ ହେଉ ନାହାନ୍ତି । ଆଉମଧ୍ୟ ବୁଝନ୍ତୁ ଯେ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଯଜ୍ଞ, ଦାନ ଓ ତପକ୍ରିୟା ସମ୍ପନ୍ନ କଲାବେଳେ କେବଳ ବ୍ରହ୍ମବାଦୀମାନେ ଓଁ କଥାଟି ଉଚ୍ଚାରଣ କରୁଥିଲେ । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଦୁଇଟି ଶ୍ଳୋକର ପୂର୍ବବର୍ତ୍ତୀ ୧୨ଟି ଶ୍ଳୋକରୁ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଯଜ୍ଞ, ସାତ୍ତ୍ୱିକ ଦାନ ଓ ସାତ୍ତ୍ୱିକ ତପ କାହାକୁ କହନ୍ତି ତାହା ବୁଝି ପାରିବେ ଏବଂ ଏ ସବୁ କଲାବେଳେ ଓଁ କଥାଟି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାକୁ କୁହାଯାଇ ନାହିଁ, ଏ କଥା ମଧ୍ୟ ବୁଝିପାରିବେ । ଗୀତାରେ କୁହାଯାଇ ନାହିଁ ବୋଲି ଓଁ କଥାଟି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା ପରିତ୍ୟାଗ କରନ୍ତୁ ଏ କଥା ମୁଁ କହୁ ନାହିଁ । ଓଁ କଥାଟି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବା କେତେଦୂର ଆବଶ୍ୟକ କି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନାବଶ୍ୟକ ଏ କଥା ନିଜ ନିଜର ସ୍ୱାଧୀନ ଚିନ୍ତା ସାହାଯ୍ୟରେ ସ୍ଥିର କରନ୍ତୁ ।

ଓଁ କଥାଟି ହେଉଛି ଅ, ଉ ଓ ମ ଏହି ତିନୋଟି ଅକ୍ଷରର ସମଷ୍ଟି । ତେଣୁ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଏହି ତିନୋଟି ଅକ୍ଷରକୁ ବିଭିନ୍ନ

ପ୍ରକାର ଅର୍ଥ କରିବାରେ ଏବଂ ସାଧାରଣ ଲୋକେ ସେହିସବୁ ଅର୍ଥ ମୁଖସ୍ଥ କରିବାରେ ଲାଗି ରହିଅଛନ୍ତି । ଓଁ ଏହି କଥାଟିକୁ ଭଗବାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନାମ ବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରି ତାକୁ ଯେକୌଣସି ସମୟରେ ଓ ଯେକୌଣସି ଅବସ୍ଥାରେ ଉଚ୍ଚାରଣ କଲେ, ସେହି ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ, ମନରେ ପବିତ୍ରତା ଆସିପାରେ ଏ କଥା ମୁଁ ଅସ୍ୱୀକାର କରୁନାହିଁ; ମାତ୍ର ଅର୍ଥ ଶୂନ୍ୟ, ପ୍ରାଣଶୂନ୍ୟ ମନ୍ତ୍ର ସବୁ ପଢ଼ିଲାବେଳେ "ଓଁ" କଥାଟି ଉଚ୍ଚାରଣ କରିବାଦ୍ୱାରା ଆମର କୌଣସି ଉପକାର ହୋଇନାହିଁ ଓ ହେବ ନାହିଁ ।

ଗାୟତ୍ରୀର ଅନ୍ୱୟ—ଓଁ ଭୂର୍ଭୁବଃସ୍ୱଃ, ତତ୍ ସବିତୁଃ ଦେବସ୍ୟ ବରେଣ୍ୟମ୍ ଭର୍ଗଃ ଧୀମହି; ଯଃ ନଃ ଧିୟଃ ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ ।

ଅର୍ଥ—ଭୂର୍ଭୁବଃସ୍ୱଃ (ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଭୂର୍ଲୋକ, ଭୁବର୍ଲୋକ ଓ ସ୍ୱର୍ଲୋକ ଏହି ତିନି ଲୋକରେ ବା ତିନି ସଂସାରରେ ଘଟିତ. ଆମର ଏହି ସଂସାର) ତତ୍ (ତାହାକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ସଂସାରକୁ) ସବିତୁଃ ଦେବସ୍ୟ (ପ୍ରସବ କରିଥିବା ଅର୍ଥାତ୍ ସୃଷ୍ଟି କରିଥିବା ସବିତା ଦେବତାଙ୍କର ବା ସୂର୍ଯ୍ୟ ଦେବତାଙ୍କର) ବରେଣ୍ୟମ୍ (ସର୍ବୋତ କୃଷ୍ଟ) ଭର୍ଗଃ (ତେଜକୁ) ଧୀମହି (ଆମ୍ଭେମାନେ ଧ୍ୟାନ କରୁ) ଯଃ (ଯେଉଁ ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ତେଜ) ନଃ (ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର) ଧିୟଃ (ବୁଦ୍ଧିସବୁକୁ) ପ୍ରଚୋଦୟାତ୍ (ପରିଚାଳନା କରନ୍ତୁ) ।

ଏହି ମନ୍ତ୍ରରେ "ମୁଁ ଧ୍ୟାନ କରୁଛି ଓ ମୋର ବୁଦ୍ଧିକୁ ପରିଚାଳନା କରନ୍ତୁ" ଏ କଥା କୁହା ନ ଯାଇ ଆମ୍ଭେମାନେ ଧ୍ୟାନକରୁ ଓ ଆମ୍ଭମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିସବୁକୁ ପରିଚାଳନା କରନ୍ତୁ ଏ କଥା କୁହାଯିବାର ବିଶେଷତ୍ୱ ଏହିକି ଗାୟତ୍ରୀ ଜପ କରିବା ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥସିଦ୍ଧି ପାଇଁ ଜପ ନ କରି ସମସ୍ତ ମାନବ ଜାତିର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଜପ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ମାତ୍ର ଦୁଃଖର କଥା

ଏହାକୁ ଲୋକେ ମନ୍ତ୍ରଟିର ଅର୍ଥ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଝିବାକୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମନେ ନ କରି କେବଳ ବାପ-ଅଜା ଜପୁଥିଲେ ବୋଲି ଜପ କରିବାର ଅନ୍ଧାନୁସରଣ କରୁଛନ୍ତି । ଏପରି ଜପ କରିବାର କୌଣସି ମୂଲ୍ୟ ନାହିଁ ।

ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଅର୍ଥରୁ ବୁଝନ୍ତୁ ଯେ ଭୂର୍ଭୁବସ୍ୱଃ ଏହି ପ୍ରଥମ କଥାଟି ବୁଝିବା ପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରରୁ କେତୋଟି କଥା ଜାଣିବା ଆବଶ୍ୟକ, ମାତ୍ର ମନ୍ତ୍ରର ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଂଶ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଶାସ୍ତ୍ରରୁ କୌଣସି କଥା ଜାଣିବା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅନାବଶ୍ୟକ ।

"ଧ୍ୟେୟଃ ସଦା ସବିତୃମଣ୍ଡଳ ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ନାରାୟଣଃ × × ×" ଏହି ମନ୍ତ୍ରଟିରେ ମଧ୍ୟ ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରରେ ଥିବା ସବିତା ବା ସୂର୍ଯ୍ୟଦେବତାଙ୍କର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ତେଜକୁ ସ୍ୱୟଂ ନାରାୟଣ ବୋଲି ଧ୍ୟାନ କରିବାକୁ କୁହାଯାଇଅଛି । ଏହି ମନ୍ତ୍ରରୁ ତଥା ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରରୁ ବୁଝନ୍ତୁ ଯେ ସୂର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ମଧ୍ୟବର୍ତ୍ତୀ ସର୍ବୋତ୍କୃଷ୍ଟ ତେଜକୁ ଧ୍ୟାନ କଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ପୂର୍ବପରି ନିସ୍ତେଜ ଓ ଭୀରୁ ନ ରହି ତେଜସ୍ୱୀ ଓ ନିର୍ଭୀକ ହୋଇ ପାରିବା, ସମସ୍ତ ମାନବ ଜାତିର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିପାରିବା ଏବଂ ଯାବତୀୟ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅନ୍ଧାନୁସରଣରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ନିଜେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ଫଳରେ ନିଜ ନିଜର ପବିତ୍ର ବୁଦ୍ଧି ପରିଚାଳନା କରିପାରିବା । ବୁଦ୍ଧି କଥାଟିର ପୂର୍ବେ "ପବିତ୍ର" ଏହି କଥାଟି ଯୋଗ କରିବାର କାରଣ ଏହିକି ବିଭିନ୍ନ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ବହିସବୁ ପଢ଼ି ଆମେ ଯେଉଁ ଜ୍ଞାନ ଅର୍ଜନ କରିଅଛୁ ସେହି ଜ୍ଞାନକୁ ବୁଦ୍ଧି ମନେକରି ଅଛୁ, ମାତ୍ର ତାହା ମନୁଷ୍ୟୋଚିତ ପ୍ରକୃତ ବୁଦ୍ଧି ବା ପବିତ୍ର ବୁଦ୍ଧି ନୁହେଁ । ଏହି ତଥାକଥିତ ବୁଦ୍ଧିକୁ ବୁଦ୍ଧି ନ କହି ଶୁଦ୍ଧି କୁହାଯାଇପାରେ । ଏହା କେବଳ ଅର୍ଥ ଉପାର୍ଜନ ପାଇଁ

ଏବଂ ଲୋକ ଚକ୍ଷୁରେ ପଣ୍ଡିତ ଓ ଧାର୍ମିକ ବୋଲାଇ ନିଜର ଅହମିକା ଓ ଆତ୍ମମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ ହୋଇଅଛି । ଏହି ଗୁଣକୁ ଆମ୍ଭେମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ଅର୍ଜ୍ଜନ କଲୁଣି । ଏହି ତଥାକଥିତ ବୁଦ୍ଧି ବା ଗୁଣଗି ହେତୁ ମାନବ ଜାତିର ଆଜ ଏହି ଦୁରବସ୍ଥା ।

ମନ୍ତ୍ରର ଆରମ୍ଭରେ ଥିବା "ଭୂର୍ଭୁବସ୍ୱଃ" ଏହି କଥାଟି ହେଉଛି ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଭୂଲୋକ, ଭୁବର୍ଲୋକ ଓ ସ୍ୱର୍ଲୋକ ଏହି ତିନୋଟି ଲୋକର ବା ତିନୋଟି ସଂସାରର ତିନୋଟି ନାମ । ଏହିନାମ ତିନୋଟିକୁ ଅର୍ଥ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଏହି ସଂସାର ତିନୋଟି କାହାକୁ କହନ୍ତି ତାହା ବୁଝିହେବନାହିଁ । ନାମ ସବୁକୁ ଅର୍ଥ କରିବା ଦ୍ୱାରା କୌଣସି ବିଷୟ ବୁଝି ହୁଏନାହିଁ । ରାମ, ଗୋବିନ୍ଦ ଓ ଗୋପାଳ; ସୂର୍ଯ୍ୟ, ଭଗବାନ ଓ ବ୍ରହ୍ମ; କନ୍ଦର୍ପ, ହଂସା ଓ ସ୍ନେହ ଇତ୍ୟାଦି ନାମ ସବୁକୁ ଅର୍ଥ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଏ ସବୁକୁ ବୁଝିହେବ ନାହିଁ । ବରଂ ନାମ ସବୁକୁ ଅର୍ଥ ନକଲେ ଏ ସବୁକୁ ବୁଝିହେବ । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଭୂଃ, ଭୁବଃ ଓ ସ୍ୱଃ ଏହି ତିନୋଟି ସଂସାରକୁ କ, ଖ ଓ ଗ ଏପରି ନାମ ଦିଆଯାଇଥିଲେ ଏହି ତିନୋଟି ସଂସାର କାହାକୁ କହନ୍ତି ତାହା ବୁଝିବାରେ କୌଣସି ଅସୁବିଧା ହୋଇ ନ ଥାନ୍ତା । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ତିନୋଟି ସଂସାର କାହାକୁ କହନ୍ତି ତାହା ନ ଜାଣିଲେ ମଧ୍ୟ ମନ୍ତ୍ରର ଅବଶିଷ୍ଟ ଅଂଶରୁ ଆମେ ଯାହା ବୁଝିଲୁ ତଦନୁସାରେ ଜୀବନର ଗତି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରିଲେ ଆମର ମହୋପକାର ସାଧିତ ହେବ । ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଭୂର୍ଲୋକ, ଭୁବର୍ଲୋକ ଓ ସ୍ୱର୍ଲୋକ, ଏହି ତିନୋଟି ଲୋକ ହେଉଛି ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଭୂଲୋକ, ଭୁବର୍ଲୋକ, ସ୍ୱର୍ଲୋକ, ମହର୍ଲୋକ, ଜନଲୋକ, ତପଲୋକ ଓ ସତ୍ୟଲୋକ ଏହି ସାତଟି ଲୋକରୁ ପ୍ରଥମ ତିନୋଟି ଲୋକ ବା ତିନୋଟି ସଂସାର ।

ଏହି ସାତଟି ସଂସାରରେ ଅବସ୍ଥାନ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟର ପାଞ୍ଚଟି ଦେହ ଅଛି । ଏହି ପାଞ୍ଚଟି ଦେହର ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ନାମ ହେଉଛି ୧—ଅନ୍ନମୟ କୋଷ ୨—ପ୍ରାଣମୟ କୋଷ ୩—ମନୋମୟ କୋଷ ୪—ବିଜ୍ଞାନମୟ କୋଷ ୫—ଆନନ୍ଦମୟ କୋଷ । କୋଷ କଥାଟିର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଆବରଣ ବା ଖୋଳ ବା ଦେହ । ଏହି ପାଞ୍ଚଟି ଦେହ ଓ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ସାତଟି ସଂସାର କିପରି ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ତାହା କେବଳ ଜାଣିରଖନ୍ତୁ । କାରଣ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଲେଖାଥିବା କଥାକୁ ସତ୍ୟବୋଲି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ମୁଁ କହୁନାହିଁ କିମ୍ବା ଅସତ୍ୟ ବୋଲି ମଧ୍ୟ ମୁଁ କହୁନାହିଁ । ଶାସ୍ତ୍ରର କଥା କେତେଦୂର ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତ ତାହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ସ୍ଥିର କରିବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ ।

ବେଦ କହୁଛି :—"ତମ ଆସୀତ ତମସା ଗୂଢ଼ମଗ୍ରେ" ।

ଅର୍ଥ—ଅଗ୍ରେ (ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ବିଶ୍ୱସୃଷ୍ଟି ହେବାର ପୂର୍ବେ ) ଗୂଢ଼ଂ ତମଃ ( ଘୋର ଅନ୍ଧକାର , ତମସା ( ଅନ୍ଧକାର ଦ୍ୱାରା ) ଆସୀତ ଆଚ୍ଛାଦିତ ହୋଇ ରହିଥିଲା ) ।

ଏହି ଅନ୍ଧକାର ହେଉଛି ଋକ୍ ବେଦର "ଅପ୍ରାକୃତ ସଲିଳ" ବା "ଅପ୍ରାକୃତ କାରଣାର୍ଣ୍ଣବ" । ଅନାଦି, ଅନନ୍ତ, କଳ୍ପନାତୀତ ମହେଶ୍ୱର ସଂକଳ୍ପକଲେ "ଏକୋଽହଂ ବହୁସ୍ୟାମ୍" ଅର୍ଥାତ ମୁଁ ଏକ ଅଛି, ମୁଁ ବହୁ ହେବି । ତାଙ୍କ ମନରେ ଏହି ସଂକଳ୍ପ ଜାଗ୍ରତ ହେବାମାତ୍ରେ ଅପ୍ରାକୃତ କାରଣାର୍ଣ୍ଣବ ବ୍ୟାକୃତ ହୋଇ ଅର୍ଥାତ୍ ବ୍ୟକ୍ତହୋଇ ପ୍ରଥମେ ବ୍ୟୋମତତ୍ତ୍ୱର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା । ତାପରେ ବ୍ୟୋମତତ୍ତ୍ୱରୁ ମରୁତ୍‌ତତ୍ତ୍ୱ, ମରୁତ୍‌ତତ୍ତ୍ୱରୁ ତେଜସ୍ତତ୍ତ୍ୱ, ତେଜସ୍ତତ୍ତ୍ୱରୁ ଅପ୍‌ତତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ ପରଶେଷରେ ଅପ୍‌ତତ୍ତ୍ୱରୁ କ୍ଷିତିତତ୍ତ୍ୱର ବା ପୃଥିବୀ ତତ୍ତ୍ୱର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା । ଅପ୍ରାକୃତ କାରଣାର୍ଣ୍ଣବ

ବ୍ୟାକୃତ ହୋଇ ଏହି ପାଞ୍ଚଟି ତତ୍ତ୍ୱରେ ସଙ୍କୋଚ ହେବାପରେ କେତୋଟି ସଂସାର ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଇଚ୍ଛା ମହେଶ୍ୱରଙ୍କ ମନରେ ଜାଗ୍ରତ ହେଲା । ଏହି ଇଚ୍ଛା ଜାଗ୍ରତହେବା ମାତ୍ରେ ସେ ନିଜର ପ୍ରକୃତିଦ୍ୱାରା ନିଜେ ଆବୃତ ହେଲେ । ଏପରି ଆବୃତ ହେବା ଫଳରେ ସେ ନିଜେ କଳ୍ପନାତୀତ ବେଗରେ ଘୂରିବାକୁ ଲାଗିଲେ ଏବଂ ନିଜେ ଛିନ୍ନ ବିଛିନ୍ନ ହୋଇ ଅସଂଖ୍ୟ ସୂକ୍ଷ୍ମତମ ପରମାଣୁରେ ପରିଣତ ହେଲେ । ଏହାହିଁ ମହେଶ୍ୱରଙ୍କର ତ୍ୟାଗ ବା ଯଜ୍ଞ । ତାଙ୍କର ଏହି ତ୍ୟାଗ ବା ଯଜ୍ଞକଥା ଭାବିଲେ ମନୁଷ୍ୟ ଗଭୀର ଦୁଃଖରେ ମଗ୍ନହୁଏ । ତାଙ୍କର ଏହି ତ୍ୟାଗରୁ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଯଜ୍ଞ କଥାଟିର ସୃଷ୍ଟି । ସେଥିପାଇଁ ଗୀତା କହୁଛି—

"ସହଯଜ୍ଞାଃ ପ୍ରଜାଃ ସୃଷ୍ଟ୍ୱା ପୁରୋବାଚ ପ୍ରଜାପତିଃ । ୩୍ୟ୧୦

ଅର୍ଥ—ପ୍ରଜାପତି ଅର୍ଥାତ୍ ସୃଷ୍ଟିର କର୍ତ୍ତା ଯଜ୍ଞ ସହିତ ପ୍ରଜାମାନଙ୍କୁ ସୃଷ୍ଟିକରି ସେମାନଙ୍କୁ ପୂର୍ବେ ଅର୍ଥାତ୍ ସୃଷ୍ଟିର ଆରମ୍ଭରେ ଯଜ୍ଞକରିବାକୁ କହିଥିଲେ । (ତାଙ୍କର ଅଭିପ୍ରାୟ ଏହିକି ଯଜ୍ଞକରିବା ଫଳରେ ପ୍ରଜାମାନେ ବୁଝନ୍ତୁ ଯେ ଯଜ୍ଞକରିବାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ସମସ୍ତ ମାନବ ଜାତିର ମଙ୍ଗଳପାଇଁ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ) ।

ପୂର୍ବ ଅର୍ଥାତ୍ ପୂର୍ବକାଳରେ ଏହି କଥାଟିରୁ ବୁଝନ୍ତୁ ଯେ ଲୋକେ ଘିଅପରି ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥକୁ ପୋଡ଼ି ପକାଇବାର ଅନ୍ଧ ନୁସରଣ ସବୁଦିନେ କରୁଥାଆନ୍ତୁ ଏକଥା ପ୍ରଜାପତି କହିନାହାନ୍ତି ଏବଂ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଗୀତାରେ ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ କହୁନାହାନ୍ତି । ଯଜ୍ଞ କଥାଟିର ଅର୍ଥ ସ୍ୱାର୍ଥ ତ୍ୟାଗ ଏକଥା ଗୀତାର ୩ୟ ଓ ୪ର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରରେ ବୁଝାଇ ଦିଆ ଯାଇଅଛି । ଏହି ସ୍ୱାର୍ଥତ୍ୟାଗ ଅଭି-ପ୍ରାୟରେ ଯାବତୀୟ କର୍ମ ସମ୍ପନ୍ନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ସେଥିପାଇଁ ଗୀତା କହୁଛି—

"ଯଜ୍ଞାର୍ଥାତ୍ କର୍ମଣୋଽନ୍ୟତ୍ର ଲୋକୋଽୟଂ କର୍ମବନ୍ଧନଃ ।"
ଗୀତା—୯

ଏଠାରେ ଯଜ୍ଞ ଅଭିପ୍ରାୟରେ କର୍ମ କରିବାକୁ କୁହାଯାଇଅଛି । ଯଜ୍ଞ କରିବାକୁ ଅର୍ଥାତ୍ ଘିଅ ପୋଡ଼ିବାର ଅନ୍ଧାନୁସରଣ କରିବାକୁ କୁହାଯାଇ ନାହିଁ । ବେଦୋକ୍ତ ସାର୍ବଜନୀନ ଯଜ୍ଞର ଗୋଟିଏ ଧାଡ଼ି ଦେଉଛି—

ଅହମେବାହଂ ମାଂ ଜୁହୋମି ସ୍ୱାହା ।

ଅର୍ଥ :—ମୁଁ ମୋତେ ଯଜ୍ଞାଗ୍ନିରେ ପୋଡ଼ି ଦେଉଛି, ସ୍ୱାହା ।

ମହେଶ୍ୱରଙ୍କର ପୂର୍ବୋକ୍ତ ସୂକ୍ଷ୍ମତମ ପରମାଣୁ ହେଉଛି ବ୍ରହ୍ମ ବା ସ୍ୱୟଂ ମହେଶ୍ୱର । (ବରଗଛର ଗୋଟିଏ ମଞ୍ଜିରେ ଅସଂଖ୍ୟ ବରଗଛ ରହିଛି ଏହି କଥାଟି ଭାବନ୍ତୁ) ସେଥିପାଇଁ ବେଦ କହୁଛି "ସର୍ବଂ ଖଲ୍ୱିଦଂ ବ୍ରହ୍ମ" ଅର୍ଥାତ୍ ସମସ୍ତ ବିଶ୍ୱ ହେଉଛି ବ୍ରହ୍ମମୟ । ମହେଶ୍ୱର ଯେଉଁ ସୂକ୍ଷ୍ମତମ ଅସଂଖ୍ୟ ପରମାଣୁରେ ପରିଣତ ହେଲେ ସେହି ପରମାଣୁରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସୂକ୍ଷ୍ମତମ ସଂସାର ବା ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ସତ୍ୟଲୋକର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା । ତାପରେ ସତ୍ୟ ଲୋକର ଅସଂଖ୍ୟ ପରମାଣୁ ମିଶି ତପଲୋକ, ତପଲୋକର ଅସଂଖ୍ୟ ପରମାଣୁ ମିଶି ଜନଲୋକ, ଜନଲୋକର ଅସଂଖ୍ୟ ପରମାଣୁ ମିଶି ମହର୍ଲୋକ, ମହର୍ଲୋକର ଅସଂଖ୍ୟ ପରମାଣୁ ମିଶି ସ୍ୱର୍ଲୋକ, ସ୍ୱର୍ଲୋକର ଅସଂଖ୍ୟ ପରମାଣୁ ମିଶି ଭୁବର୍ଲୋକ ଏବଂ ପରିଶେଷରେ ଭୁବର୍ଲୋକର ଅସଂଖ୍ୟ ପରମାଣୁ ମିଶି ଭୂର୍ଲୋକର ବା ଆମେ ବାସ କରିଥିବା ସ୍ଥୂଳଜଗତର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା ।

ସୂକ୍ଷ୍ମରୁ ସ୍ଥୂଳ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ପାଞ୍ଚଟି ତତ୍ତ୍ୱରେ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ଯେଉଁ ପାଞ୍ଚଟି ଦେହର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଅଛି ସେହି ପାଞ୍ଚଟି ଦେହ ମଧ୍ୟରୁ ଅନ୍ନମୟ, ପ୍ରାଣମୟ ଓ ମନୋମୟ ଏହି ପ୍ରଥମ

ତିନୋଟି ଦେହ ସହିତ ଆମର ଏହି ଭୂଲୋକରେ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ବନ୍ଧ । ବିଜ୍ଞାନମୟ ଦେହ ଓ ଆନନ୍ଦମୟ ଦେହ ଏହି ଶେଷ ଦୁଇଟି ଦେହ ସହିତ ଆମର ଏହି ଭୂଲୋକରେ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ସୂକ୍ଷ୍ମରୁ ସ୍ଥୂଳ ଯେଉଁ ସାତଟି ଲୋକର ନାମ କୁହାଗଲା ସେଥିମଧ୍ୟରୁ ଭୂଲୋକ, ଭୁବର୍ଲୋକ ଓ ସ୍ୱର୍ଲୋକ ଏହି ପ୍ରଥମ ତିନୋଟି ଲୋକ ସହିତ ଆମର ଏହି ମନୁଷ୍ୟଲୋକରେ ଘନିଷ୍ଠ ସମ୍ବନ୍ଧ । ଜନଲୋକ, ତପଲୋକ ଓ ସତ୍ୟଲୋକ ଏହି ଶେଷ ତିନୋଟି ଲୋକ ସହିତ ଆମର ଏହି ମନୁଷ୍ୟ ଲୋକରେ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ତିନୋଟି ଲୋକର ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ନାମ ହେଉଛି କମ୍ପନ୍ନି ଲୋକା ବା ମନୁଷ୍ୟଲୋକ ଏବଂ ଶେଷ ତିନୋଟି ଲୋକର ନାମ ହେଉଛି ଉଚ୍ଚନ୍ନି ଲୋକା ବା ବ୍ରହ୍ମଲୋକ । ଚତୁର୍ଥଲୋକଟି ହେଉଛି ମହର୍ଲୋକ । ଜୀବ ମୃତ୍ୟୁ ସବୁ ଅନ୍ନମୟ, ପ୍ରାଣମୟ ଓ ମନୋମୟ ଦେହ ନେଇ ଯଥାକ୍ରମେ ଭୂଲୋକ, ଭୁବର୍ଲୋକ ଓ ସ୍ୱର୍ଲୋକ ଏହି ତିନି ସଂସାରରେ ଯଥୋଚିତ ସମୟ ଜୀବନଯାତ୍ରା ସମ୍ପନ୍ନ କଲାପରେ ଏବଂ ଭୂଲୋକରେ ପୁଣି ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିବା ପୂର୍ବେ ବିଜ୍ଞାନମୟ ଦେହ ନେଇ ମହର୍ଲୋକରେ କିଛି ସମୟ ପାଇଁ ବିଶ୍ରାମ କରନ୍ତି ବୋଲି ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଅଛି ।

ନମେ ପାର୍ଥାସ୍ତି କର୍ତ୍ତବ୍ୟଂ ତ୍ରିଷୁ ଲୋକେଷୁ କିଞ୍ଚନ । ୩ୟ—୨୨

ଏହି ଉକ୍ତିଟିରୁ ବୁଝନ୍ତୁ ଯେ, ଗୀତାର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ ପୂର୍ବୋକ୍ତ ସାତ ସଂସାରର ପ୍ରଭୁ ବା କର୍ତ୍ତା ନୁହନ୍ତି । ସେ ହେଉଛନ୍ତି ଭୂଲୋକ, ଭୁବର୍ଲୋକ ଓ ସ୍ୱର୍ଲୋକ ଆମର ଏହି ତିନି ସଂସାରରେ କର୍ତ୍ତା ବା ପ୍ରଭୁ । "କର୍ମାନୁବନ୍ଧୀନି ମନୁଷ୍ୟ ଲୋକେ"—୧୫ଶ-୨ । ଗୀତାର ଏହି ଉକ୍ତିଟିରୁ ବୁଝନ୍ତୁ ଯେ କମ୍ପନ୍ନି ଲୋକାର ଅନ୍ୟନାମ ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟଲୋକ ।

ନିମ୍ନ ତ୍ରିଲୋକୀକୁ ବା ମନୁଷ୍ୟଲୋକକୁ ଗୋଟିଏ ଉଚ୍ଚ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ସଙ୍ଗେ ଏବଂ ଉଚ୍ଚ ତ୍ରିଲୋକୀକୁ ବା ବ୍ରହ୍ମଲୋକକୁ ଗୋଟିଏ କଲେଜ ସଙ୍ଗେ ତୁଳନା କରାଯାଇ ପାରେ । ଗୀତାର ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣଙ୍କୁ ଏହି ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟର ପ୍ରଧାନ ଶିକ୍ଷକ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଆମର କେବଳ ଏହି ଉଚ୍ଚ. ବିଦ୍ୟାଳୟ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ । କଲେଜ ସହିତ ଆମର ବର୍ତ୍ତମାନ କୌଣସି ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖିବା ଅନାବଶ୍ୟକ । ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବା ପରେ କଲେଜ ସହିତ ସମ୍ବନ୍ଧ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଉଚ୍ଚ ବିଦ୍ୟାଳୟରୁ ଉତ୍ତୀର୍ଣ୍ଣ ହେବାକୁ ହେଲେ ଅର୍ଥାତ୍ ପୁନର୍ଜନ୍ମରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାକୁ ହେଲେ ମୋର ପୁଅ, ମୋର ଘର, ମୋର ଧନ, ଆମର ଦେଶ, ଆମର ଧର୍ମ ଇତ୍ୟାଦି ମମତା ଦୋଷରୁ ବା ଆସକ୍ତିରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ମୁକ୍ତ ହେବାକୁ ହେବ । ଗୀତା ୧୫ ଅଧ୍ୟାୟ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଦୁଇଟି ଶ୍ଳୋକରେ ଏହା କୁହାଯାଇ ଅଛି ।

ଅଶ୍ୱତ୍‌ଥମେନଂ ସୁବିରୂଢ଼ମୂଳ—
ମସଙ୍ଗଶସ୍ତ୍ରେଣ ଦୃଢ଼େଣ ଛିତ୍ତ୍ୱା ।୩।
ତତଃ ପଦଂ ତତ୍ ପରିମାର୍ଗିତବ୍ୟଂ,,
ଯସ୍ମିନ୍ ଗତା ନ ନିବର୍ତ୍ତନ୍ତି ଭୂୟଃ ।୪।

ଅର୍ଥ—ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦୃଢ଼ମୂଳ ଏହି ଅଶ୍ୱତ୍‌ଥରୂପ ସଂସାରକୁ ଅନାସକ୍ତି-ରୂପ ଶସ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ଦୃଢ଼ଭାବରେ ଛେଦନ କରିସାରି—ତା ପରେ ସେହି ପରମ ପଦର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାକୁ ହେବ କିମ୍ବା ବ୍ରହ୍ମ ଲୋକରେ ଗତି କରିବାକୁ ହେବ । ଯେଉଁ ଲୋକକୁ ଗଲେ ସେଠାରୁ ଆଉ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ହେବ ନାହିଁ ।

ଯାହାକୁ ଆମେ ସ୍ଥୂଳ ଦେହ ବୋଲି ଜାଣୁ ତାହା ଅନ୍ନମୟ ଦେହ, ପ୍ରାଣମୟ ଦେହ ଓ ମନୋମୟ ଦେହ, ଏହି ତିନୋଟି ଦେହର

ସମଷ୍ଟି ଏବଂ ଯାହାକୁ ଆମେ ସ୍ଥୂଳ ସଂସାର ବୋଲି ଜାଣୁ ତାହା ଭୂର୍ଲୋକ, ଭୁବର୍ଲୋକ ଓ ସ୍ୱର୍ଲୋକ ଏହି ତିନୋଟି ଲୋକର ବା ତିନୋଟି ସଂସାରର ସମଷ୍ଟି । ଅନ୍ନମୟ ଦେହ ହେଉଛି ସ୍ଥୂଳଦେହ ଓ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ଲିଙ୍ଗ ଦେହର ସମଷ୍ଟି । ରକ୍ତ ମାଂସରେ ଗଠିତ ସ୍ଥୂଳ ଦେହର ପ୍ରତ୍ୟେକ ସୂକ୍ଷ୍ମତମ ପରମାଣୁ ବାୟୁ ଅପେକ୍ଷା ଅନେକଗୁଣରେ ସୂକ୍ଷ୍ମ, ଇଥର ଦ୍ୱାରା ଆବୃତ ଥିବାରୁ ଏହି ଲିଙ୍ଗ ଦେହକୁ ଇଂରାଜୀରେ ଇଥିରିକ୍ ଡବଲ୍ କୁହାଯାଏ । କ୍ଷିତିତତ୍ତ୍ୱରେ ଗଠିତ ଅନ୍ନମୟ ଦେହସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ସେହି ଭୂର୍ଲୋକରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଁ, ପ୍ରାଣମୟ ଦେହର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ଭୁବର୍ଲୋକରେ ବା କାମଲୋକରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଁ, ଏବଂ ମନୋମୟ ଦେହର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ସ୍ୱର୍ଲୋକରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଁ । ପ୍ରାଣମୟ ଦେହର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ କ୍ରୋଧ ହିଂସା ଇତ୍ୟାଦି ଅନିଷ୍ଟପ୍ରଦ ଗୁଣସବୁକୁ ଓ ସ୍ନେହ ଶ୍ରଦ୍ଧା ସହାନୁଭୂତି ଇତ୍ୟାଦି ମଙ୍ଗଳପ୍ରଦ ଗୁଣସବୁକୁ ଅନୁଭବ କରୁ, ଅନ୍ୟର ଦୁଃଖ ଦେଖି ଦୟା ଅନୁଭବ କରୁ, ଧନୀ ହେବାର- ଓ ମଟର ଖଣ୍ଡେ କିଣିବାର ଇଚ୍ଛା ଅନୁଭବ କରୁଁ ଇତ୍ୟାଦି । ମନୋମୟ ଦେହ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ଚିନ୍ତା କରୁ ଓ ବିଚାର କରୁ । ଏସବୁ କଥା ଶାସ୍ତ୍ରର କଥା ହେଲେମଧ୍ୟ ଆମର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଅନୁଭୂତିର ବହିର୍ଭୂତ ନୁହେଁ । ପିଲାଟି କାନ୍ଦିବାର ଦେଖିଲେ ପ୍ରାଣମୟ ଦେହର ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ତାହାର ଦୁଃଖ ଅନୁଭବ କରୁ ଏବଂ ସେହି ଦୁଃଖ କିପରି ଦୂରହେବ ତାହା ମନୋମୟ ଦେହ ସାହାଯ୍ୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁ । ତା ପରେ ଅନ୍ନମୟ ଦେହ ବା ସ୍ଥୂଳ ଦେହର ସାହାଯ୍ୟରେ ତା ପାଇଁ ଖେଳଣା କଣ୍ଢେଇଟିଏ ବା ରସଗୋଲାଟିଏ ଆଣିଦେଉ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବୁଝିନ୍ତୁ ଯେ ଆମର ରସଗୋଲା ଦେବା ବା କଣ୍ଢେଇ ଦେବାକାର୍ଯ୍ୟ ଆମର ଅନୁଭୂତି ଓ ଚିନ୍ତାଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଅତଏବ ଅନ୍ନମୟ ଦେହ ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ଯେଉଁ ସବୁ

କର୍ମ କରୁ ସେହିସବୁ କର୍ମ ପ୍ରାଣମୟ ଦେହ ଓ ମନୋମୟ ଦେହ ଏହି ଦୁଇଟି ଦେହର କର୍ମ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବା ଏକାନ୍ତ ଆବଶ୍ୟକ । ମାତ୍ର ଆମେ ଏପରି ଅନେକ କର୍ମ କରୁ ଯାହା ଏହି ଦୁଇଟି ଦେହର କର୍ମ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ନହୋଇ କେବଳ ଅନ୍ଧ-ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଅନ୍ଧାନୁସରଣ ଉପରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ।

ଗାୟତ୍ରୀ ମନ୍ତ୍ରରେ ଥିବା "ଭୂର୍ଭୁବଃସ୍ୱଃ" ଏହି କଥାଟି ବୁଝିଲେ ଆମ୍ଭେମାନେ ବୁଝିପାରିବୁ ଯେ ମନୁଷ୍ୟର ମୃତ୍ୟୁ ନାହିଁ । ଯାହାକୁ ଆମେ ମୃତ୍ୟୁ ମନେକରେ ତାହା କେବଳ ତାର ଅନ୍ନମୟ ଦେହର ବିନାଶ । ଭୂଲୋକରେ ଏହି ଅନ୍ନମୟ ଦେହର ବିନାଶପରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଦେହ ନେଇ ସେ ଭୁବର୍ଲୋକରେ ବାସ କରେ । ଭୁବର୍ଲୋକରେ ଯଥା ସମୟରେ ପ୍ରାଣମୟ ଦେହର ବିନାଶ ଘଟେ । ତା ପରେ ଅନ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଦେହ ନେଇ ସେ ସ୍ୱର୍ଲୋକରେ ବାସ-କରେ । ଏହି ତିନ ଲୋକରେ ମନୁଷ୍ୟ ଯେତେ ସମୟ ବାସ କରେ ସେହି ସମୟ ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟର ପ୍ରକୃତ ପରମାୟୁ । ଭୁବର୍ଲୋକ ବା କାମଲୋକ ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ପିତୃଲୋକ ଓ ପ୍ରେତଲୋକ ଏହି ଦୁଇ ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ । ହିଂସା, ଈର୍ଷା, ଘୃଣା ଇତ୍ୟାଦି ଅନିଷ୍ଟପ୍ରଦ ଗୁଣ ଗୁଡ଼ିକର କର୍ମଫଳ ଭୂଲୋକରେ କ୍ଷୟ ହୋଇ ନଥିଲେ ତାହା ପ୍ରେତଲୋକରେ କ୍ଷୟ ହୁଏ ଏବଂ ସ୍ନେହ, ଶ୍ରଦ୍ଧା, ଦୟା ପ୍ରଭୃତି ମଙ୍ଗଳପ୍ରଦ ଗୁଣ ଗୁଡ଼ିକର ସଂସ୍କାର ପିତୃଲୋକରେ ହୁଏ । ମନୁଷ୍ୟ ଏହି ସଂସ୍କୃତ ନେଇ ପୁଣି ଭୂଲୋକରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରେ ।

ଅନ୍ନମୟ ଦେହକୁ କଲେଜ କମ୍ପାନୀ ମୋନିଆ ହୋଇଥିବାରୁ ସେହି ଦେହର ବିନାଶ ଘଟିଲା । ମାତ୍ର ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ଅନୁଭବ କରୁ ଓ କାମନାକରୁ ଏବଂ ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ଚିନ୍ତାକରୁଁ ସେହି ଦୁଇଟି ଦେହକୁ କଲେରା କମ୍ପା ନିମୋନିଆ ହୋଇ ନଥିଲା । ତେଣୁ ଅନ୍ନମୟଦେହର ବିନାଶପରେ ଏହି ଦୁଇଟିଦେହ ଯେଉଁପରିଥିଲେ ଠିକ୍ ସେହିପରିରହିଲେ । ଗୀତାକହୁଛି-

ଦେହିନୋଽସ୍ମିନ୍ ଯଥା ଦେହେ କୌମାରଂ ଯୌବନଂ ଜରା ।
ତଥା ଦେହାନ୍ତରପ୍ରାପ୍ତିର୍ଧୀରସ୍ତତ୍ର ନ ମୁହ୍ୟତି । ୧୩ ।

ଏଠାରେ ମନୁଷ୍ୟର ପୁନର୍ଜନ୍ମର କଥା କୁହାଯାଇ ନାହିଁ । ପୂର୍ବଜନ୍ମର କଥା ନିମ୍ନଲିଖିତ ୨୨ଶ ଶ୍ଳୋକରେ କୁହାଯାଇ ଅଛି ।

ବାସାଂସି ଜୀର୍ଣ୍ଣାନି ଯଥା ବିହାୟ, ନବାନି ଗୃହ୍ଣାତି ନରୋଽପରାଣି ।
ତଥା ଶରୀରାଣି ବିହାୟ ଜୀର୍ଣ୍ଣା-ନ୍ୟନ୍ୟାନି ସଂଯାତି ନବାନି ଦେହୀ ।

ଏହି ଶ୍ଳୋକରେ ଥିବା ଶରୀରାଣି କଥାଟିରୁ ପ୍ରକାଶ ଯେ ସ୍ଥୂଳଦେହକୁ ଛାଡ଼ି ଦେହୀର ଆଉ କେତୋଟି ଦେହ ଅଛି । ଯୌବନରେ ମନୁଷ୍ୟ ତାର କୌମାର ଅବସ୍ଥାର କଥା ଭୁଲିଯାଏ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଜରା ଅବସ୍ଥାରେ ଯୌବନର କଥା ଭୁଲିଯାଏନାହିଁ । ମାତ୍ର ପୁନର୍ଜନ୍ମରେ ପୂର୍ବଜନ୍ମର କଥା ଭୁଲିଯାଇ ଥାଏ ।

ପ୍ରାଣମୟ ଦେହ ଓ ମନୋମୟ ଦେହର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଏବଂ ଭୁବର୍ଲୋକ ଓ ସ୍ୱର୍ଲୋକର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ମୁଁ କହୁନାହିଁ । ମାତ୍ର ଯାହା ସ୍ଥୂଳଇନ୍ଦ୍ରିୟର ଅଗୋଚର ତାର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଆମେ ଅନୁଭବ କରୁଁ ତାହା ନିଶ୍ଚୟ ଆମ ଦେହର କୌଣସି ସ୍ଥାନରେ ଅଛି । ଡାକ୍ତର ପରୀକ୍ଷା କଲେ ସେହିସ୍ଥାନର ସନ୍ଧାନ ପାଇପାରିବେ ନାହିଁ । ତାହା ଯେଉଁସ୍ଥାନରେ ଅଛି ତାହା କାମଦେହ ଏବଂ ସମସ୍ତ ମାନବଜାତିର କାମଦେହ ସବୁର ସମଷ୍ଟି ହେଉଛି ଭୁବର୍ଲୋକ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଆମେ ଯାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଚିନ୍ତାକରୁ ତାହା ମନୋମୟ ଦେହ ଏବଂ ସମସ୍ତ ମାନବ ଜାତିର ମନୋମୟ ଦେହ ସବୁର ସମଷ୍ଟି ହେଉଛି ସ୍ୱର୍ଲୋକ । ଶାସ୍ତ୍ରର କଥା ସବୁକୁ କେବଳ ଜାଣିନେବା ଦ୍ୱାରା ଆମର କୌଣସି ଉପକାର ହୋଇ-ନାହିଁ କି ହେବନାହିଁ । ଶାସ୍ତ୍ରୋକ୍ତ ବିଷୟ ନିଜେ ଉପଲବ୍ଧି କରି ତଦନୁସାରେ ଜୀବନ ଗଠନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

## ଲେଖକଙ୍କର ଗୀତା ସଂକ୍ରାନ୍ତ ପୁସ୍ତକ

ଗୀତା—( ଅକୃତ୍ରିମ ଅନୁବାଦ ଓ ଟିପ୍ପଣୀସହ ) ଟ ୫୲, ଗୀତାର ସାରକଥା ଟ ୧ ୲, ଗୀତାର ନୂତନ ସତ୍ୟ ଟ ୦ ୳, ସିନ୍ଥେଟ୍ସ ଅଫ୍ ଦି ଗୀତା (ଇଂରାଜୀ) ଟ ୦ ୳, ଗୀତା ବୁଝିବାର ଏକମାତ୍ର ପ୍ରଣାଳୀ, ଗୀତାଧର୍ମର ବିଶେଷତ୍ୱ, ସଙ୍କରରୁ ବର୍ଣ୍ଣ ସଙ୍କର, ଗୀତାର ଭ୍ରାନ୍ତିସ୍ଥିତି, ଗୀତାର ଅନୁଶୁଣ୍ଠନ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଟ ୦।

ଗୀତା ପରିଚୟ ଓ ସ୍ୱଧର୍ମ—ପ୍ରତ୍ୟେକ ଟ ୦ ୶ ।

ମୂର୍ଖ-ପଣ୍ଡିତ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସମସ୍ତେ ଆଜି ଗୀତାର ପ୍ରକୃତ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି ତାକୁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ପ୍ରୟୋଗ କରି ପାରିବେ ।

## ସମାଜ ସଂସ୍କାର ସଂକ୍ରାନ୍ତ ପୁସ୍ତକ

ନୂତନ ନିୟମିତ ଜୀବନଯୁଦ୍ଧ ଟ ୧୲, ଏହି ପୁସ୍ତକଟି ମୋର ନୂତନ ନିୟମିତ ଜୀବନଯାତ୍ରାର ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣୀ । ବିଶ୍ୱକଲ୍ୟାଣ ପତ୍ରିକା ୧୧ ଖଣ୍ଡ ଟ ୨।, ଅନ୍ୟାୟ ବୈଧବ୍ୟ ଓ ବିଧବା ବିବାହ ଟ ୦ । ଫଳିତ ଜ୍ୟୋତିଷ ଓ ମିଥ୍ୟା ପ୍ରଗ୍ରହର ଟ ୦ ।, ବିଶ୍ୱକଲ୍ୟାଣ ଟ ୦ । , ଆଦର୍ଶ ଉପବୀତ ଗ୍ରହଣ ଟ ୦ । , ସବୁ ବହି ପ୍ରାଇଜ୍ ଓ ଲାଇବ୍ରେରୀ ପାଇଁ ଡି: ପି: ଆଇଙ୍କଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ । ଅଗ୍ରିମ ଟ ୨ ୲ ପଠାଇଲେ ବହିସବୁ ଭି: ପିରେ ପାଇବେ କିମ୍ବା ଅଗ୍ରିମ ଟ ୭ ୲ କିମ୍ବା ଟ ୮ ୲ କିମ୍ବା ଟ ୯ ୲ ପଠାଇଲେ ତଦନୁସାରେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଓ ଉପାଦେୟ ବହି ସବୁ ରେଜେଷ୍ଟ୍ରୀ ଡାକରେ ପାଇବେ । ଶତକଡ଼ା ଟ ୨୫ ୲ କମିସନ୍ ମିଳିବ ।

ପ୍ରାପ୍ତିସ୍ଥାନ—ଶ୍ରୀ ନୈବେଦ୍ୟ ଚରଣ ମିଶ୍ର
ବିଶ୍ୱକଲ୍ୟାଣ ସମିତି
ଶେଖ୍‌ବଜାର, କଟକ-୧

ଜ୍ୟୋତି ପ୍ରେସ୍, କଟକ-୨